

Yliopistokatalyysi!

Yliopiston yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta ja vaikuttavuudesta

■ Atso Andersen

Ovatko yliopistot koskaan toimineet eristyksissä muusta yhteiskunnasta? Eivät. Onko yliopistojen piiristä käynnistynyt vallankumouksia ja yhteiskunnallisia muutoksia? Kyllä.

Yliopistojen rooli yhteiskunnassa sen merkittävänä osana on kiistämätön. Yliopistossa professorit, tutkijat ja opiskelijat ovat vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tekijöitä. Tieteen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden ymmärtämiseen liittyy laaja tieteenfilosofisen tutkimuksen perinne. Tässä kirjoituksessa ei käsitellä asian tieteenfilosofista ulottuvuutta vaan esitän mallin toiminnallisesta viitekehyksestä, jossa vuorovaikutus ja vaikuttavuus yliopistoissa usein toteutuvat. Lisäksi esitän mallin toistuvasta vuorovaikutuksen tapahtumakulusta, jota voidaan kutsua vuorovaikutuksen prosessiksi.

Yliopisto instituutiona toimii kuin näyttämö, tori tai sanomalehti; vain mahdollistajana ja kanavana tutkimukselle, taiteelle sekä oppimiselle. Yliopisto panostaa tutkimuksen, taiteen, opetuksen ja yhteiskunnan kehittymisen edellytysten luomiseen. Professorit, tutkijat ja opiskelijat saavat aikaan tuloksia sekä voivat sitoutua suuntauksiin tai asioihin. Kaikille yhteinen tavoite on löytää ja oppia uusia asioita.

Tavat tehdä yhteistyötä ympäröivän yhteiskunnan kanssa muuttuvat usein ajan vaatimusten mukaisesti. Maailmansotien aikana Suomessa valtion, talouselämän, politiikan ja yliopiston suhde oli kiinteä sekä tarkoituksenmukainen. Sotien jälkeisessä poliittisessa ilmapiirissä teollisuuden tilaustutkimus kiellettiin ja yhteistyö etenkin teknisten tieteiden alueella tapahtui epäsuorasti. 1980-luvulta lähtien siirryttiin verkostomaisempaan yhteistyön tapaan. Tutkijoiden

vapaus lisääntyi. Oliko tutkijoiden vapaudesta hyötyä lamasta nousulle 1990-luvulla? Historia on vielä niiltä osin kirjoittamatta. Intuitiivinen johtopäätös ilman syvällisempää analyysiä lieinee se, että kaikissa olosuhteissa yhteistyötä yliopistossa toimivien ja muualla yhteiskunnassa toimivien välille syntyy huolimatta siitä, onko se ajan yleisen hengen mukaista vai ei. Ajoittain vuorovaikutus on vapaampaa ja ajoittain vähemmän vapaata. Pysyvää on se, että yliopistojen suojissa toimii heterogeeninen yhteisö, jonka jäsenet toteuttavat jatkuvasti omia tavoitteitaan ja etsivät jotakin uutta. Aiheet virtaavat tähän yhteisöön yhteiskunnasta ja ratkaisut virtaavat yliopiston piiristä yhteiskuntaan. Kuinka se tapahtuu, on kiehtova kysymys.

Yliopistokatalyysi

Seuraavaksi kuvaan toimintamallin, jota kutsun yliopistokatalyysiksi löyhästi lainaten kemiasta peräisin olevaa käsitteistöä. Katalyysi koostuu seuraavista osista: alkutuotteet, kiihdytinaine ja olosuhteet. Katalyysin alkutuotteet muuttuvat katalyysissä toteutuneen reaktion jälkeen uusiksi lopputuotteiksi. Mallia voidaan soveltaa myös kuvaamaan yliopiston toimintaa.

Yliopistokatalyysin *alkutuotteita* ovat: aloittavat opiskelijat, yhteiskunnalliset ongelmat, aiemman tutkimuksen tunnistamat ongelmat, rahoitusvarat ja fyysiset resurssit. Yliopistokatalyysin *kiihdytinaineita* ovat: professorit, tutkijat ja opiskelijat, yliopiston organisaatioyksiköt, jotka saattavat eri tahoja yhteen, sekä tilaisuudet, joissa kohtaaminen tapahtuu. Yliopiston tarjoamia *olosuhteita* katalyysille ovat: hallintomalli, tilat ja resursointi.

Yliopistokatalyysin suoria *lopputuotteita* ovat: valmistuvat tutkinnonsuorittajat ja tutkimustu-

Kutsu oman alasi kongressi Helsinkiin!

Helsingin kaupungin kongressiyksikkö auttaa kansainvälisten kongressien järjestäjiä kokouksen kutumisessa Helsinkiin, kutumateriaalin valmistamisessa ja markkinoinnissa - veloituksetta. Muita maksuttomia palvelujamme ovat alustavien hotellihuonekiintiöiden ja kokoustilavarausten tekeminen, tutustumisvierailujen järjestäminen ja markkinointimateriaalin tuottaminen.

Kun suunnittelet kansainvälisen kokouksen tai kongressin järjestämistä Helsingissä, ota yhteyttä meihin.
09 310 36152 / convention.bureau@hel.fi / www.meethelsinki.fi

lokset. Lisäksi yliopistokatalyysillä on epäsuoria lopputuotteita, joita voivat olla esimerkiksi muutokset yhteiskuntajärjestelmässä, uudet teknologiat, uudet yritykset tai kilpailukyvyyn muutokset. Yliopistokatalyysi ei käynnisty ja tuota korkeatasoisia lopputuotteita ellei saatavilla ole riittävää määrää alkutuotteita, kiihdytinainetta ja olosuhteita ole varmistettu katalyysireaktion käynnistymiseksi.

Kuinka yliopistokatalyysi toteutuu?

Seuraavaksi tarkastelen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toistuvaa tapaa toteutua eli prosessia. Prosessin lähtökohta voi olla yksittäisen tutkijan innostus syventyä valitsemaansa tutkimusteemaan, mutta se voi olla myös ulkopuolisen henkilön esittämä tutkimuskysymys. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen lopputuloksena syntyy muutos yhteiskunnassa. Muutos voi olla vallankumous, uusi materiaali tai loppututkinnon suorittanut henkilö, joka omalla toiminnallaan muuttaa ympäristöään.

Prosessille on keskeistä takaisinkytkennän varmistaminen jatkuvan kehittymisen aikaansaamiseksi. Hyvä esimerkki takaisinkytkennästä on tutkinnon suorittajien työllistymisen seuranta. Jolleivät tutkinnon suorittajat työllisty, koulutus ei vastaa yhteiskunnan eikä etenkin valmistuvan henkilön tarpeita.

Tyypillisesti yhteiskunnallisen vaikuttamisen prosessin on koettu käynnistyvän tapaamisesta tai keskustelusta. Sitä ennen on usein tehty merkityksellisiä toimenpiteitä. Näitä ovat kohtaamisen mahdollistaminen rakentamalla instituutioita ja tapahtumia kohtauksille. Lisäksi tarvitaan valmistelua ja selvittelyä osapuolia kiinnostavista teemoista, intresseistä ja valmiuksista yhteistyöhön. Vuorovaikutukseen kuuluu yleensä paljon aikaa ja vaaditaan useita tapaamisia ennen kuin yhteistyön mahdollisuudet on ymmärretty puolin ja toisin.

Yleensä tutkimuksen, taideteoksen tai uuden opetusohjelman käynnistyminen riippuu lopulta vain ja ainoastaan yksittäisestä henkilöstä, joka esittää asian, omistautuu sille ja kantaa vastuun toteutuksesta. Yliopistokatalyysi ei käynnisty ilman aloitteentekijää, mutta aloitteente-

kijä voi pyrkiä tieteen ja taiteen tekemiseen tai opettamiseen olosuhteista riippumatta.

Seuraavaksi aloitteentekijä tekee tavoittelemastaan tutkimus-, taide- tai opetusaiheesta ehdotuksen. Yliopistoyhteisö yleensä tukee aloitteentekijää tarjoamalla työvälineitä, tukea ja rakentavaa kritiikkiä aloitetta kohtaan. Kun esitys on saanut lopullisen muotonsa, sitä arvioivat tahot, jotka voivat osallistua tekemiseen resurssoinnin, materiaalien tarjoamisen tai muun kontribuution muodossa. Jos nämä tahot näkevät hankkeen hyväksi, ne sitoutuvat sen edistämiseen.

*Sitoutumisen jälkeen voisi kuvitella toiminnan alkavan, mutta yleensä asiat eivät ole yksinkertaisia. Jotta esimerkiksi tutkimusprojekti voi alkaa, tarvitaan viimeistelty suunnitelma, yksityiskohtaiset sopimukset oikeuksista, taloudesta ja vastuusta sekä resurssoinnista. Tutkimusryhmän kokoaminen, tilojen ja materiaalien varmistaminen on työlästä ja aikaa vievää. Tässä vaiheessa aloitteentekijän lisäksi hankkeen eteenpäin viemiseen osallistuu suuri joukko erityisasiantuntijoita, yliopiston hallinnon edustajia, rahoitusinstituutioiden edustajia ja yhteistyökumppaneita. Yhteiskunnallisen vaikutuksen tavoite on usein kaukainen asia prosessin tässä vaiheessa.

Seuraavaksi käynnistetään asiaan liittyvä opetus, tutkimushanke tai taiteellinen toiminta. Tässä yhteydessä ei ole syytä tarkastella näitä toimintoja yksityiskohtaisemmalla tasolla. Voidaan kuitenkin sanoa, että useimmissa tapauksissa vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa on kiinteä osa näitä yliopiston ydintointoja.

Yliopistokatalyysi rakentaa parempaa maailmaa

Opetus, tutkimus ja taide tapahtuvat toistuvasti projektiluontoisesti. Esimerkiksi, kun opetusohjelma loppuu, tutkinnonsuorittaja valmistuu. Mutta loppuuko toiminnan yhteiskunnallinen vaikutus siihen? Kyllä, jos ajatellaan, että yliopisto tuottaa vain tutkintoja. Siinä tapauksessa yliopisto toimii kuin sellutehdas, jossa raaka-aineen työstäminen kemiallisten ja mekaanisten

toimenpiteiden seurauksena muuttuu lopputuotteeksi, selluloosaksi. Kuten nykyaikaisten metsäteollisuusyritysten, myös yliopiston tulee varmistaa lopputuotteen siirtyminen yhteiskuntaan. Etenkin, jos ajatellaan yliopiston optimoivan yhteiskunnallista vaikuttamista, tehtäväksi muodostuu valmistuneiden tutkinnonsuorittajien ja tutkimustulosten edistäminen sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden varmistaminen. Perinteisessä mielessä se tarkoittaa muun muassa tieteen viestintää. Yliopiston tieto- ja kirjastopalveluiden merkitystä ei pidä tässä yhteydessä aliarvioida. Ne tarjoavat muun muassa pääsyn ajanmukaiseen tietoon sekä muodostavat kokoelman yliopiston piirissä syntyneistä tieteellisistä kirjoituksista kaikille suomalaisille. Viestinnän ohella perinteisiä toimia yliopiston tulosten edistämiseksi ovat patentointi, tulos-

ten lisensointi ja yritysten perustaminen. Tärkeä ulottuvuus tulosten edistämiseksi on myös opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden työllistymisen varmistaminen.

Jos yliopiston tavoitteena on tehdä töitä paremman maailman rakentamiseksi sekä toimia Suomen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyyn parantamiseksi, on tavoitteen saavuttaminen vain tutkintoja ja tutkimustuloksia tuottamalla mahdotonta. Yhteiskunnallisesti vaikuttava yliopistokatalyyysi pysyy yllä vain alkutuotteiden, katalyyttien ja olosuhteiden tasapainon vallitessa.

Kirjoittaja on kauppatieteiden tohtori, joka työskentelee Aalto-yliopiston yrityssuhdejohtajana.